

Konwencja o prawach dziecka

Dystr.: Ogólna
6 grudnia 2021

Język oryginału: język angielski

Komitet Praw Dziecka

Uwagi końcowe do połączonych piątego i szóstego sprawozdania okresowego Polski*

I. Wstęp

1. Komitet rozpatrzył połączone piąte i szóste sprawozdanie okresowe Polski¹ na swym 2544. i 2545. posiedzeniu,² które to posiedzenia odbyły się w trybie online w dniach 13 i 14 września 2021 r., i przyjął następujące uwagi końcowe na 2562. posiedzeniu, które odbyło się w dniu 24 września 2021 r.

2. Komitet przyjmuje z zadowoleniem złożenie połączonych piątego i szóstego sprawozdania okresowego Państwa-Strony. Komitet docenia konstruktywny dialog prowadzony z wielosektorową delegacją Państwa-Strony.

II. Podjęte działania zaradcze oraz postęp osiągnięty przez Państwo-Stronę

3. Komitet odnotowuje z uznaniem przyjęcie następujących środków legislacyjnych, politycznych i administracyjnych:

(a) Ustawa z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny, Ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich i Ustawy - Kodeks postępowania karnego, która zwiększyła ochronę osób małoletnich;

(b) Ustawa z dnia 26 stycznia 2018 r. o wykonywaniu niektórych czynności organu centralnego w sprawach rodzinnych z zakresu obrotu prawnego na podstawie prawa Unii Europejskiej i umów międzynarodowych;

(c) Zmiana w 2018 r. Ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, która polepszyła sytuację osób małoletnich bez opieki ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej;

(d) Ustawa z dnia 12 kwietnia 2019 r. o opiece zdrowotnej nad uczniami, zapewniająca równy dostęp do opieki zdrowotnej w szkole niezależnie od miejsca zamieszkania ucznia lub rodzaju placówki;

* Przyjęte przez Komitet na 88. sesji (6-24 września 2021 r.).

¹ CRC/C/POL/5-6.

² Zob. CRC/C/SR.2544 i CRC/C/SR.2545.

(e) Ustawa z dnia 16 maja 2019 r. o zmianie Ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, która przewiduje prawo rodziców do nieodpłatnego pobytu w podmiotach leczniczych razem z chorymi dziećmi;

(f) Ustawa z dnia 16 października 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny i ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, która przewiduje, że przysposobienie dziecka w sposób niezgodny z prawem lub nieprawidłowy jest czynem karalnym;

(g) Przyjęcie Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030.

4. Komitet ponadto przyjmuje z zadowoleniem opracowanie programu kompleksowego wsparcia dla rodzin i innych działań mających na celu wsparcie i integrację dzieci z niepełnosprawnościami oraz postępy w zmniejszaniu śmiertelności wśród niemowląt.

III. Główne obszary wymagające szczególnej uwagi oraz zalecenia

5. Komitet przypomina Państwu-Stronie o niepodzielności i niezależności wszystkich praw ujętych w Konwencji oraz podkreśla znaczenie wszystkich zaleceń zawartych w niniejszych uwagach końcowych. Komitet chciałby zwrócić uwagę Państwa-Strony na zalecenia dotyczące następujących obszarów, w których należy podjąć pilne działania: zakaz dyskryminacji (ust. 18); swoboda myśli, sumienia i wyznania (ust. 24); wolność od wszelkich form przemocy (ust. 26); wykorzystywanie i nadużycia seksualne (ust. 28); zdrowie i ochrona zdrowia (ust. 33); wymiar sprawiedliwości wobec nieletnich (ust. 45).

6. Komitet zaleca Państwu-Stronie zapewnienie realizacji praw dzieci zgodnie z Konwencją, Protokołem Fakultatywnym w sprawie angażowania dzieci w konflikty zbrojne oraz Protokołem Fakultatywnym w sprawie handlu dziećmi, dziecięcej prostytucji i dziecięcej pornografii przez cały okres realizowania Agendy na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030. Komitet wzywa Państwo-Stronę do zapewnienia znaczącego udziału dzieci w projektowaniu i wdrażaniu polityk i programów mających na celu realizację wszystkich 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju w zakresie, w jakim dotyczą one dzieci.

A. Ogólne środki wdrażania (Art. 4, 42 i 44 (6) Konwencji)

Zastrzeżenia

7. Komitet, zgodnie z zaleceniami zawartymi w swoich uwagach końcowych do połączonych trzeciego i czwartego sprawozdania okresowego Państwa-Strony³ oraz w świetle Deklaracji Wiedeńskiej i Programu Działania, zachęca Państwo-Stronę, by rozważyło wycofanie swej deklaracji interpretacyjnej dotyczącej artykułów 12-16 oraz 24 (2) (f) Konwencji oraz wzmocnienie swoich działań w zakresie zwiększania świadomości dotyczącej zasad i praw zawartych w Konwencji.

Przepisy prawa

8. Odnotowując prace legislacyjne podjęte przez Państwo-Stronę w kilku dziedzinach, o których mówi Konwencja, Komitet jednocześnie zaleca kompleksowe zrewidowanie przez Państwo-Stronę wszystkich przepisów prawa Państwa-Strony, by dostosować je do Konwencji i zapewnić jej pełne zastosowanie.

Kompleksowa polityka i strategia

9. Komitet, odnotowując jednocześnie przyjęcie przez Państwo-Stronę strategii na rzecz odpowiedzialnego rozwoju w roku 2017, zaleca, aby Państwo-Strona:

(a) Opracowało kompleksową politykę i strategię wobec dzieci, która obejmuje swym zakresem wszystkie dziedziny, o których mowa w Konwencji;

(b) Przeznaczyło określone i adekwatne środki finansowe na realizację, monitorowanie i ocenę polityki i strategii na wszystkich poziomach.

Koordinacja

³ CRC/C/POL/CO/3-4, ust. 7.

10. Komitet odnotowuje, że Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej nadzoruje działania związane z realizacją praw dzieci. Jednakże, Komitet zaleca, by Państwo-Strona precyzyjnie określiło uprawnienia oraz przeznaczyło odpowiednie zasoby ludzkie, techniczne i finansowe, aby Ministerstwo mogło koordynować wszystkie działania związane ze wdrażaniem postanowień Konwencji w sektorach na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym.

Alokacja zasobów

11. Komitet przyjmuje z zadowoleniem zwiększenie wsparcia dla rodzin z dziećmi. W świetle swojego Komentarza Ogólnego nr 19 (2016) w sprawie ustanawiania budżetu publicznego na realizację praw dzieci, Komitet zachęca Państwo-Stronę do:

(a) Stosowania podejścia uwzględniającego perspektywę praw dziecka przy opracowywaniu budżetu Państwa-Strony oraz wdrożenia systemu monitorowania i wskaźników dotyczących przeznaczania i wykorzystywania zasobów przeznaczonych na dzieci w poszczególnych ministerstwach;

(b) Podejmowania działań mających na celu zapewnienie transparentności i partycypacyjności budżetowania poprzez nawiązanie dialogu publicznego, zwłaszcza poprzez zachęcanie dzieci do uczestnictwa i zwiększanie kompetencji dzieci i zaangażowanych władz.

Zbieranie danych

12. W świetle swojego Komentarza Ogólnego nr 5 (2003) w sprawie ogólnych środków wdrażania postanowień Konwencji, Komitet zaleca stworzenie przez Państwo-Stronę scentralizowanych i zintegrowanych systemów zbierania danych, podział danych ze względu na wiek, płeć, niepełnosprawność, miejsce zamieszkania, pochodzenie etniczne i narodowość oraz status socjoekonomiczny i migracyjny, a także ujednoczenie metodologii i procedur zbierania danych dotyczących dzieci.

Niezależne monitorowanie

13. Komitet zaleca, aby Państwo-Strona zapewniło Biuru Rzecznika Praw Dziecka zasoby konieczne, aby zagwarantować, że Rzecznik Praw Dziecka może w skuteczny, niezależny i kompletny sposób realizować przysługujące mu uprawnienia w zakresie promowania, ochrony i monitorowania praw dzieci.

Współpraca ze społeczeństwem obywatelskim

14. Komitet zaleca zaangażowanie przez Państwo-Stronę społeczeństwa i organizacji obywatelskich pracujących na rzecz dzieci oraz z nimi w proces opracowywania, wdrażania, monitorowania i oceny polityk, planów i programów dotyczących praw dzieci oraz sporządzania sprawozdań okresowych wynikających z Konwencji i Protokołów Fakultatywnych do niej.

Rozpowszechnianie informacji, zwiększanie świadomości i szkolenia

15. Komitet z zadowoleniem przyjmuje informację o kursach szkoleniowych oferowanych przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury, dotyczących kwestii praw dzieci; jednocześnie Komitet zwraca uwagę na fakt, iż poziom świadomości na temat Konwencji w Polsce jest niewystarczający, w szczególności wśród dzieci, ich rodziców i specjalistów pracujących z dziećmi lub na ich rzecz. W związku z tym Komitet zaleca, aby Państwo-Strona zintensyfikowało swoje wysiłki w zakresie zwiększania świadomości i przeprowadzania systematycznych szkoleń wśród powyższych grup osób.

Prawa dzieci i sektor biznesowy

16. W świetle swojego Komentarza Ogólnego nr 16 (2013) w sprawie obowiązków Państwa w zakresie wpływu sektora biznesowego na prawa dzieci oraz Wytycznych dotyczących biznesu i praw człowieka, Komitet zaleca, aby Państwo-Strona zapewniło, że osoby z sektora biznesowego przestrzegają międzynarodowych i krajowych standardów w zakresie praw człowieka, pracy, ochrony środowiska i innych, w szczególności w odniesieniu do praw dzieci, a także wymagało przeprowadzania ocen skutków dla ochrony środowiska, zdrowia i praw dzieci i konsultacji w tym zakresie oraz publicznego ujawniania wszystkich informacji dotyczących wpływu prowadzonej

działalności gospodarczej w obszarze ochrony środowiska, zdrowia i praw dzieci, a także planów w zakresie zaradzenia takiemu wpływowi.

B. Definicja dziecka (Art. 1)

17. **Komitet zaleca, by Państwo-Strona dokonało zmiany przepisów prawa tak, aby usunąć z nich wszystkie wyjątki umożliwiające zawieranie małżeństw przez osoby poniżej 18 roku życia.**

C. Zasady ogólne (Art. 2-3, 6 i 12 Konwencji)

Zakaz dyskryminacji

18. Komitet jest zaniepokojony faktem, że:

(a) Przepisy prawa nie zakazują dyskryminacji na każdej podstawie, we wszystkich dziedzinach życia i w każdej formie, w tym wielu form dyskryminacji oraz zjawiska polegającego na deklarowaniu przez terytoria, miejsca pracy lub służby, że są one „strefą wolną od lesbijek, gejów, osób biseksualnych, transpłciowych, queerowych oraz interpłciowych”;

(b) Rośnie liczba przypadków zastraszania i dyskryminacji ze względu na pochodzenie etniczne, religię lub brak przynależności wyznaniowej, orientację seksualną i tożsamość płciową a reakcja na takie incydenty ze strony władz jest niewystarczająca;

(c) Nadal panują stereotypy na temat płci związane z rolą i obowiązkami kobiet i mężczyzn w rodzinie i społeczeństwie.

19. **Komitet wraca do swoich poprzednich zaleceń⁴ i rekomenduje, aby Państwo-Strona:**

(a) **Dokonało zmiany stosownych przepisów prawa, aby zapewnić ochronę przed wszelkimi formami bezpośredniej, pośredniej i międzysektorowej dyskryminacji w różnych formach, włącznie z dyskryminacją ze względu na orientację seksualną i tożsamość płciową, niepełnosprawność i płeć, a także zapewniło, że takie incydenty będą dokładnie wyjaśniane a sprawcom zostanie wymierzona sprawiedliwość;**

(b) **Systematycznie podejmowało działania w zakresie zwiększania świadomości i edukowania w sprawach dyskryminacji, nietolerancji i mowy nienawiści wobec dzieci należących do grup mniejszości etnicznej, religijnej i językowej, uchodźców, osób ubiegających się o azyl oraz dzieci w sytuacjach migracji, dzieci z niepełnosprawnościami oraz dzieci o orientacji homoseksualnej lub biseksualnej, a także dzieci transpłciowych i interpłciowych;**

(c) **Wzmocniło środki zapobiegające i eliminujące stereotypy na temat płci, nietolerancję i dyskryminację w życiu publicznym oraz w działaniu władz państwowych i lokalnych;**

(d) **Przedstawiło w swoim kolejnym sprawozdaniu okresowym aktualizację dotyczącą pracy związanej z prawami dzieci, realizowanej przez zespół międzyministerialny, o którym mowa w ust. 48 sprawozdania Państwa-Strony.**

Najlepszy interes dziecka

20. **Zgodnie ze swoim Komentarzem Ogólnym nr 14 (2013) w sprawie prawa dziecka do zabezpieczenia jego najlepszego interesu jako sprawy nadrzędnej, Komitet zaleca, aby Państwo-Strona:**

(a) **Integrowało i w sposób spójny interpretowało i stosowało prawo dzieci, w tym dzieci rodziców tej samej płci, do zabezpieczenia ich najlepszych interesów, jako sprawy nadrzędnej we wszystkich postępowaniach prawnych, administracyjnych i sądowych oraz decyzjach dotyczących dzieci, w tym w sporach dotyczących sprawowania opieki nad dzieckiem, a także wszystkich politykach, programach i projektach, które dotyczą dzieci i mają na nie wpływ;**

(b) **Opracowało procedury i kryteria w celu zapewnienia systematycznych szkoleń i wytycznych dla wszystkich odpowiednich specjalistów w zakresie ustalania najlepszego interesu dziecka w każdej dziedzinie, w szczególności w dziedzinie edukacji, niepełnosprawności, opieki**

⁴ Ibid., ust. 17.

zastępczej, migracji oraz azylu i wymiaru sprawiedliwości, oraz nadania odpowiedniej wagi tej zasadzie jako sprawie nadrzędnej.

Szacunek dla poglądów dziecka

21. Odnotowując z niepokojem brak jasnych zasad postępowania dotyczących wypowiadania się przez dziecko i jednocześnie odwołując się do swojego Komentarza Ogólnego nr 12 (2009) w sprawie prawa dziecka do wyrażania własnych poglądów, Komitet zaleca, aby Państwo-Strona:

(a) Zapewniło przyjęcie oraz skuteczne i spójne wdrażanie przepisów dotyczących prawa dzieci do wypowiadania się w każdym postępowaniu sądowym i administracyjnym dotyczącym dziecka, w tym w postępowaniu cywilnym i karnym, procedurze migracyjnej i azylowej oraz w sprawie opieki rodzicielskiej i alternatywnej;

(b) Wzmocniło środki mające na celu zapewnienie, aby specjaliści pracujący z dziećmi i na ich rzecz odbywali odpowiednie szkolenia w zakresie zapewniania dzieciom możliwości wypowiadania się i uwzględniania poglądów dzieci we wszystkich decyzjach ich dotyczących.

D. Prawa i wolności obywatelskie (Art. 7-8 i 13-17 Konwencji)

Rejestracja urodzeń i narodowość

22. Uwzględniając cel 16.9 Celów Zrównoważonego Rozwoju, Komitet zaleca, aby Państwo-Strona:

(a) Wzmocniło działania zapobiegawcze w zakresie bezpieczeństwa wśród dzieci, w tym w drodze rozszerzenia ochrony na urodzone dzieci bezpiecznych rodziców bez dokumentów;

(b) Rozważyło ratyfikowanie Konwencji dotyczącej Statusu Bezpaństwowców, Konwencji o Ograniczaniu Bezpaństwowości, Europejskiej Konwencji o Obywatelstwie oraz Konwencji Rady Europy o Unikaniu Zjawiska Bezpaństwowości w Związku z Sukcesją Państw.

Prawo do tożsamości

23. Komitet wraca do swoich poprzednich zaleceń⁵ i wzywa Państwo-Stronę do zaradzenia przyczynom anonimowego porzucania dzieci, zwiększenia środków wsparcia dla rodzin oraz rozważenia wprowadzenia, w ostateczności, udostępnienia instytucji „anonimowego” porodu w szpitalu, aby wyeliminować anonimowe porzucanie dzieci w „oknach życia”.

Swoboda myśli, sumienia i wyznania

24. Komitet jest zaniepokojony rolą, jaką Kościół Katolicki rzekomo odgrywa w edukacji publicznej. Komitet jest również zaniepokojony tym, że lekcje etyki nie są dostępne we wszystkich szkołach w ramach alternatywy dla lekcji religii.

25. Komitet zaleca, aby Państwo-Strona szanowało prawo dziecka do swobody myśli, sumienia i wyznania w edukacji, zgodnie z międzynarodowymi standardami, w taki sposób, aby świecki system kształcenia publicznego promował kulturę równości i integracji oraz, aby zajęcia etyki były dostępne we wszystkich szkołach jako alternatywa dla lekcji religii.

E. Przemoc wobec dzieci (Art. 19, 24 (3), 28 (2), 34, 37 (a) i 39 Konwencji)

Wolność dziecka od wszystkich form przemocy

26. Komitet z zadowoleniem przyjmuje działania podejmowane przez Państwo-Stronę w celu zwalczania przemocy domowej, jednak pozostaje zaniepokojony następującymi kwestiami:

(a) Brak kompleksowej strategii państwowej mającej na celu zapobieganie i ochronę dzieci przed wszystkimi formami przemocy, w tym zastraszaniem i przemocą cyfrową, oraz zapewnienie wsparcia dzieciom będącym ofiarami takiej przemocy;

⁵ Ibid., ust. 21.

(b) Zakończenie kilku programów, w tym Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 oraz Programu ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań Razem bezpieczniej im. Władysława Stasiaka na lata 2018-2020;

(c) Stała praktyka stosowania kar cielesnych, zwłaszcza w domach, oraz przemocy domowej wobec dzieci;

(d) Brak prawnego obowiązku opracowania standardów ochrony dzieci przed przemocą nałożonego na placówki opiekuńcze i oświatowe;

(e) Brak bezpiecznych i przyjaznych dla dzieci mechanizmów składania skarg w celu zgłaszania nadużyć w policyjnych izbach dziecka, schroniskach młodzieżowych, szkołach lub innych placówkach dla dzieci.

27. **Zgodnie ze swoim Komentarzem Ogólnym nr 13 (2011) o prawie dziecka do wolności od wszelkich form przemocy i Komentarzem Ogólnym nr 25 (2021) o prawach dzieci w środowisku cyfrowym oraz celem 16.2 Celów Zrównoważonego Rozwoju, Komitet zaleca, aby Państwo-Strona:**

(a) **Sformułowało, przy udziale dzieci, kompleksową strategię zapobiegania, zwalczania i monitorowania wszelkich form przemocy wobec dzieci, w tym zastraszania i przemocy cyfrowej;**

(b) **Rozważyło przedłużenie krajowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, który zakończył się w roku 2020, w celu wdrożenia Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej;**

(c) **Wzmocniło środki mające na celu wyeliminowanie stosowania kar cielesnych, w szczególności w domach, i przemocy w rodzinie;**

(d) **Nalożyło na placówki opiekuńcze i oświatowe prawny obowiązek opracowania wewnętrznych standardów ochrony dzieci przed przemocą;**

(e) **Zachęcało do zgłaszania wszystkich form przemocy wobec dzieci i ustanowiło dostępne, poufne, przyjazne dla dziecka i skuteczne mechanizmy składania skarg i zgłaszania nadużyć, w tym w policyjnych izbach dziecka, szkołach i instytucjach opiekuńczych;**

(f) **Zapewniło wyjaśnianie i ściganie wszystkich przypadków przemocy wobec dzieci oraz wymierzenie sprawcom sprawiedliwości;**

(g) **Wzmocniło programy i usługi w zakresie zapobiegania przemocy oraz odzyskiwania zdrowia fizycznego i psychicznego oraz re-integracji społecznej dzieci będących ofiarami przemocy.**

Wykorzystywanie i nadużycia seksualne

28. Komitet odnotowuje przyjęcie Ustawy z dnia 30 sierpnia 2019 r. o Państwowej Komisji do spraw wyjaśniania przypadków czynności skierowanych przeciwko wolności seksualnej i obyczajności wobec małoletniego poniżej lat 15 oraz powołanie niezależnej komisji do zbadania przypadków wykorzystania seksualnego dzieci poniżej 15 roku życia. Komitet pozostaje zaniepokojony kwestią nadużyć seksualnych wobec dzieci i ograniczonymi informacjami dotyczącymi wyjaśniania, ścigania i karania - po przyjęciu Ustaw - przypadków nadużyć seksualnych popełnianych przez duchownych.

29. **Komitet wraca do swoich poprzednich zaleceń⁶ i wzywa Państwo-Stronę do:**

(a) **Kontynuowania działań mających na celu zagwarantowanie, że wszystkie przypadki nadużyć seksualnych wobec dzieci poniżej 18 roku życia będą zgłaszane, wyjaśniane i ścigane, w tym nadużyć, jakich dopuszczają się osoby z kręgu zaufania dziecka, np. członkowie rodziny lub duchowni katoliccy;**

(b) **Zbierania danych dotyczących przypadków nadużyć seksualnych wobec dzieci, w tym tych popełnianych przez duchownych katolickich, w podziale według odpowiednich czynników, oraz przekazania w swoim kolejnym sprawozdaniu okresowym szczegółowych informacji na temat zgłoszeń takich nadużyć i związanych z nimi postępowań wyjaśniających, postępowań karnych i wyroków skazujących;**

(c) **Zapewnienia podstawy prawnej i środków do utworzenia przyjaznych dla dzieci i interdyscyplinarnych centrów pomocy dzieciom (*barnahus*) w celu zapewnienia placówek umożliwiających przesłuchiwanie dzieci i prowadzenie odpowiedniej terapii dla dzieci będących**

⁶ Ibid., ust. 27.

ofiarami nadużyć seksualnych oraz zwiększenia dostępu do takich usług dla dzieci z wszystkich regionów;

(d) Rozważenia wykreślenia imion i nazwisk dzieci, które popełniły przestępstwa na tle seksualnym, z Rejestru Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym, oraz zapewnienia, że otrzymają one odpowiednie wsparcie terapeutyczne uwzględniające ich potrzeby rozwojowe i zaburzenia seksualne;

(e) Zapewnienia odpowiednich środków zaradczych i wsparcia dla dzieci będących ofiarami nadużyć seksualnych oraz należytego ukarania sprawców takich nadużyć i dopilnowania, aby byli oni pozbawieni jakiegokolwiek kontaktu z dziećmi w swej działalności zawodowej.

F. Środowisko rodzinne i opieka zastępcza (Art. 5, 9–11, 18 (1)–(2), 20–21, 25 i 27 (4) Konwencji)

Środowisko rodzinne

30. Komitet zaleca, aby Państwo-Strona:

(a) Wzmocniło system sądów opiekuńczych, usprawniło procedury sądowe i przyjęło regulacje w zakresie postępowania egzekucyjnego w sprawach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego;

(b) Przeprowadziło badania dotyczące dzieci pozostawionych przez rodziców, którzy wyjechali za granicę w celach zarobkowych;

(c) Zachęcało ojców do wykorzystywania w całości urlopu rodzicielskiego.

Dzieci odebrane ze środowiska rodzinnego

31. Kierując uwagę Państwa-Strony na Wytyczne ONZ dotyczące opieki zastępczej nad dziećmi (*Guidelines for the Alternative Care of Children*) i wracając do swoich⁷ wcześniejszych zaleceń,⁸ Komitet zaleca, aby Państwo-Strona:

(a) Zapewniło, że polityki i praktyki będą opierać się na zasadzie, zgodnie z którą ubóstwo finansowe i materialne lub warunki spowodowane bezpośrednio i jednoznacznie takim ubóstwem nie powinny nigdy stanowić jedyne uzasadnienia dla pozbawienia rodziców opieki nad dzieckiem, umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej lub uniemożliwienia re-integracji społecznej dziecka;

(b) Podejmowało wszystkie działania niezbędne, aby unikać odbierania dzieci z rodziny biologicznej, między innymi poprzez zapewnienie odpowiedniego wsparcia dla rodziców i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji i realizowanie w pełni zobowiązania zawartego w ust. 143 sprawozdania Państwa-Strony, dotyczącego nieumieszczenia dzieci poniżej 10 roku życia w placówkach;

(c) Usprawniło deinstytucjonalizację dzieci z niepełnosprawnościami poprzez zapewnienie im bezpiecznej pieczy zastępczej w rodzinnych formach opieki oraz usługi włączające w społeczeństwo;

(d) Rozszerzyło i zwiększyło wsparcie dla systemu rodzinnej pieczy zastępczej, w tym poprzez zwiększenie wynagrodzeń i liczby rodzin zastępczych;

(e) Zapewniło, aby władze samorządu terytorialnego nie odmawiały umieszczenia dzieci pochodzących spoza ich obszaru w rodzinach zastępczych na podległym im terenie;

(f) Zapewniło przeprowadzanie okresowego przeglądu dotyczącego umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej, monitorowanie jakości opieki, w tym poprzez zapewnienie dostępnych systemów zgłaszania przemocy i niewłaściwego traktowania przez dzieci, wyjaśnianie takich zgłaszanych przypadków, pociąganie sprawców do odpowiedzialności i zapewnianie dzieciom odpowiednich środków naprawczych;

⁷ Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 64/142, aneks.

⁸ CRC/C/POL/CO/3-4, ust. 33.

(g) Zapewniło dzieciom przebywającym w pieczy zastępczej miejsce i możliwość utrzymywania bezpośrednich kontaktów z rodzicami;

(h) Opracowało szczegółowe regulacje dotyczące zasad i przejrzystych procedur w zakresie przysposobiania dzieci, w tym ośrodków adopcyjnych i adopcji zagranicznej.

G. Dzieci z niepełnosprawnościami (Art. 23 Konwencji)

32. Zgodnie z Komentarzem Ogólnym nr 9 (2006) o prawach dzieci z niepełnosprawnościami Komitet wraca do swoich poprzednich zaleceń⁹ i wzywa Państwo-Stronę do przyjęcia podejścia do niepełnosprawności opartego o prawa człowieka oraz do:

(a) Przyjęcia jednej definicji niepełnosprawności na podstawie Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych i stosowanie Międzynarodowej Klasyfikacji Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF);

(b) Zapewnienia dostępności, zgodnie ze strategią na rzecz osób z niepełnosprawnościami 2021-2030, oraz zwiększania jakości edukacji włączającej;

(c) Wzmocnienia wczesnej identyfikacji niepełnosprawności i dostosowanych do wieku interwencji rehabilitacyjnych, ulepszania działań informacyjnych kierowanych do rodziców dzieci z niepełnosprawnościami oraz opracowywania programów wsparcia dzieci z niepełnosprawnościami w rozpoczęciu dorosłego życia, aby pomóc im w usamodzielnieniu się;

(d) Zwiększenia dostępu dzieci z niepełnosprawnościami do usług socjalnych, w szczególności do opieki zdrowotnej i usług rehabilitacyjnych, transportu, rekreacji i sportu w celu promowania ich integracji ze społeczeństwem;

(e) Zwiększenia wsparcia dla rodziców dzieci z niepełnosprawnościami, aby umożliwić dzieciom dorastanie w środowisku rodzinnym i opracowanie rozwiązań opartych na rodzinnych formach opieki dla dzieci z niepełnosprawnościami, które są pozbawione środowiska rodzinnego;

(f) Zorganizowania zbierania systematycznych i kompleksowych danych na temat dzieci z niepełnosprawnościami.

H. Podstawowa opieka zdrowotna (Art. 6, 18 (3), 24, 26, 27 (1)–(3) i 33 Konwencji)

Zdrowie i ochrona zdrowia

33. Komitet z zadowoleniem przyjmuje przyjęcie Ustawy o opiece zdrowotnej nad uczniami w 2019 r., powstanie nowych gabinetów stomatologicznych w małych miastach, na obszarach wiejskich i w szkołach oraz przeprowadzanie badań na temat żywienia i podejmowanie innych działań mających na celu poprawę standardów żywieniowych w szkołach. Komitet nadal niepokoją jednak następujące kwestie:

(a) Rosnąca liczba dzieci z wadami wrodzonymi i schorzeniami rozpoczynającymi się w okresie okołoporodowym;

(b) Rosnąca śmiertelność wśród dzieci spowodowana nowotworami;

(c) Rosnąca liczba dzieci wymagających opieki paliatywnej i niewystarczające wsparcie finansowe zapewniane przez państwo;

(d) Ograniczona dostępność i dostęp do specjalistycznej opieki ambulatoryjnej i długi okres oczekiwania dla dzieci znajdujących się w trudnej sytuacji z powodów społecznych i ekonomicznych, w tym dzieci z niepełnosprawnościami i dzieci romskich, w szczególności w zakresie leczenia neonatologicznego, pediatrycznego i ortodontycznego;

(e) Rosnąca liczba rodziców niewyrażających zgody na standardowe, rutynowe szczepienia u swoich dzieci;

(f) Pojawienie się zakażeń w warunkach szpitalnych oraz lekoopornych szczepów bakterii oraz ich wpływ na zdrowie dzieci;

⁹ Ibid., ust. 35.

(g) Niedostateczne monitorowanie i informacje na temat karmienia piersią oraz brak wsparcia finansowego ze strony państwa w zakresie promowania karmienia piersią;

(h) Występowanie otyłości u dzieci i niewłaściwy sposób odżywiania wśród dzieci, ubogi w owoce i warzywa.

34. Zgodnie z Komentarzem Ogólnym nr 15 (2013) w sprawie prawa dziecka do jak najwyższego poziomu zdrowia oraz celem 3.8 Celów Zrównoważonego Rozwoju, Komitet zaleca, aby Państwo-Strona:

(a) Zwiększyło jakość i zakres opieki zdrowotnej nad matką i dzieckiem w celu zapewnienia odpowiednich badań przesiewowych, wykrywania i terminowej interwencji w przypadku jakichkolwiek powikłań występujących zarówno u matki jak i u dziecka oraz zapewnienia odpowiedniego doradztwa dla rodziców przez cały czas trwania ciąży;

(b) Zwiększyło dostęp do leczenia onkologicznego dla dzieci i młodzieży, zwiększyło świadomość wśród lekarzy, dzieci i rodziców w zakresie wczesnych symptomów nowotworów, zwiększyło dostęp do leczenia i zapewniło wystarczające zasoby finansowe, aby takie leczenie było dostępne pod względem finansowym;

(c) Zabezpieczyło stabilne wsparcie finansowe w zakresie zapewniania opieki paliatywnej dla dzieci;

(d) Zapewniło dostępność i równy dostęp do specjalistycznej opieki ambulatoryjnej o wysokiej jakości, w szczególności do opieki neonatologicznej, pediatrycznej i ortodontycznej, wszystkim dzieciom w kraju, w tym dzieciom znajdującym się w trudnej sytuacji społecznej i ekonomicznej, zwłaszcza dzieciom romskim i dzieciom z niepełnosprawnościami;

(e) Podjęło działania w celu zwiększenia liczby realizowanych szczepień, w tym poprzez przeprowadzanie rutynowych kampanii promujących szczepienia i zapewniło odbycie przez specjalistów i pracowników służby ochrony zdrowia szkoleń w zakresie pracy z dziećmi i skutecznego komunikowania się z ich rodzicami i rodzinami;

(f) Podjęło działania w reakcji na dominujące występowanie zakażeń w warunkach szpitalnych u dzieci oraz uwzględniło wpływ lekoopornych szczepów bakterii na zdrowie dzieci;

(g) Zwiększyło wsparcie, w tym wsparcie finansowe, w celu promowania najlepszych praktyk w zakresie karmienia piersią oraz monitorowało wdrażanie Międzynarodowego Kodeksu Marketingu Produktów Zastępujących Mleko Kobięce;

(h) Odniosło się do problemu otyłości u dzieci, w tym poprzez promowanie zdrowego stylu odżywiania, który uwzględnia spożywanie dziennej porcji owoców i warzyw oraz aktywność fizyczną.

Zdrowie psychiczne

35. Komitet zwraca uwagę na rosnącą liczbę nastolatków cierpiących na depresję lub zaburzenia lękowe a także z powodu stresu, często w związku ze szkołą, rosnącą liczbą nastolatków mających myśli samobójcze, którzy są przyjmowani do centrów zdrowia psychicznego oraz na niedostateczną liczbę psychologów i psychiatrów dziecięcych w Państwie-Stronie. Zgodnie z celem 3.4 Celów Zrównoważonego Rozwoju, Komitet zaleca, aby Państwo-Strona:

(a) Przeprowadziło badania dotyczące pierwotnych przyczyn samobójstw wśród dzieci oraz, na podstawie wyników tych badań, opracowało strategię zapobiegania zachowaniom samobójczym ze szczególną uwagą zwróconą na dzieci, tj. ukierunkowaną na redukcję stresu, poprawę dobrostanu psychicznego, promowanie zdrowego stylu życia i aktywności fizycznej oraz wzmacnianie ochrony socjalnej i usług społecznych, przy uwzględnieniu najlepszych praktyk stosowanych w innych krajach;

(b) Przeznaczyło odpowiednie zasoby ludzkie, techniczne i finansowe na usługi i programy z zakresu zdrowia psychicznego, aby zapewnić, że liczba wykwalifikowanych pracowników służby zdrowia, w tym psychologów i psychiatrów dzieci i młodzieży, oraz liczba dostępnych miejsc w ośrodkach jest dostateczna, aby zaspokoić potrzeby dzieci.

Zdrowie nastolatków

36. Komitet odnotowuje wysiłki podejmowane przez Państwo-Stronę w celu zapobiegania uzależnieniom oraz działania podejmowane w ramach krajowego programu przeciwdziałania

narkomanii i krajowego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych. Zgodnie z Komentarzem Ogólnym nr 4 (2003) w sprawie zdrowia i rozwoju młodzieży w kontekście Konwencji i Komentarzem Ogólnym nr 20 (2016) w sprawie realizacji praw dziecka w okresie dojrzewania oraz celami 3.5 i 5.6 Celów Zrównoważonego Rozwoju, Komitet wraca do swoich poprzednich zaleceń¹⁰ i wzywa Państwo-Stronę do:

(a) Rozszerzenia zakresu obowiązkowego przedmiotu: wychowanie do życia w rodzinie w taki sposób, aby nastolatki miały dostęp do wszechstronnej, odpowiedniej do wieku, opartej na nauce i wolnej od stereotypów na temat płci edukacji o życiu seksualnym i reprodukcyjnym, w tym informacji o zapobieganiu ciąży w młodym wieku i zachowaniach seksualnych wysokiego ryzyka, kwestiach związanych z orientacją seksualną i tożsamością płciową, planowaniu rodziny i środkach antykoncepcyjnych oraz zapobieganiu i leczeniu chorób przenoszonych drogą płciową;

(b) Zapewnienia pełnego dostępu do usług w zakresie zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego, dostosowanych do potrzeb dziewcząt, dzieci z niepełnosprawnościami oraz dzieci o orientacji homoseksualnej lub biseksualnej oraz dzieci transpłciowych i interpłciowych;

(c) Zapewnienia nastolatkom łatwego dostępu do pełnego asortymentu nowoczesnych środków antykoncepcyjnych oraz związanych z tym informacji i usług, w tym antykoncepcji awaryjnej;

(d) Dekryminalizacji aborcji we wszystkich przypadkach i zapewnienia dziewczętom dostępu do bezpiecznej aborcji i opieki poaborcyjnej, każdorazowo dając im możliwość wyrażenia swoich poglądów i uwzględniając te poglądy w należyty sposób w procesie podejmowania decyzji;

(e) Zapewnienia pracownikom służby zdrowia szkoleń w zakresie wspierania dzieci z niepełnosprawnościami oraz dzieci o orientacji homoseksualnej lub biseksualnej i dzieci transpłciowych i interpłciowych;

(f) Wzmocnienia działań w zakresie zapobiegania paleniu tytoniu, problemom alkoholowym i narkomanii wśród młodzieży oraz zapewnienia terapii odwykowych osobom jej potrzebującym.

Wpływ zmian klimatycznych na prawa dziecka i zdrowie środowiskowe

37. Odnotowując powołanie Młodzieżowej Rady Klimatycznej i Młodzieżowej Rady Ekologicznej oraz odwołując się do celów 3.9 i 13.3 Celów Zrównoważonego Rozwoju, Komitet wzywa Państwo-Stronę do:

(a) Przyjęcia pilnych środków ograniczających zgodnie z celami i terminami dotyczącymi ograniczenia emisji gazów cieplarnianych w ramach zobowiązań międzynarodowych określonych w Porozumieniu paryskim;

(b) Stopniowego wycofywania się z finansowania elektrowni węglowych i przyspieszenia przejścia na energię odnawialną;

(c) Usprawnienia wdrażania krajowych programów ochrony powietrza;

(d) Umieszczenia praw i uczestnictwa dzieci w centrum krajowych i międzynarodowych strategii adaptacji do zmian klimatu i łagodzenia ich skutków;

(e) Dokonania oceny wpływu zanieczyszczenia powietrza pochodzącego z elektrowni węglowych i środków transportu na zdrowie dzieci jako podstawy do zaprojektowania strategii, dobrze opracowanej pod względem zasobów, w celu zaradzenia istniejącej sytuacji oraz wprowadzenia rygorystycznych regulacji dotyczących maksymalnych dozwolonych emisji zanieczyszczeń powietrza, w tym tych generowanych przez przedsiębiorstwa prywatne;

(f) Zwiększenia świadomości wśród dzieci i ich przygotowania na zmianę klimatu i występowanie katastrof naturalnych poprzez wprowadzenie przedmiotu do szkolnego programu nauczania i programów doskonalenia zawodowego nauczycieli.

Standard życia

38. Odnotowując wprowadzenie świadczeń wychowawczych oraz odwołując się do celu 1.3 Celów Zrównoważonego Rozwoju, Komitet zaleca, aby Państwo-Strona zapewniło odpowiedni i

¹⁰ Ibid., ust. 39.

zrównoważony standard życia wszystkim dzieciom na jego terytorium, w szczególności tym, które znajdują się w najtrudniejszej sytuacji. Komitet zaleca, aby Państwo-Strona:

- (a) Stosowało wielowymiarowe podejście do ubóstwa dzieci w zakresie jego pomiaru i opracowania krajowej strategii na rzecz zmniejszenia ubóstwa koncentrującej się w szczególności na dzieciach i rodzinach w trudnej sytuacji oraz przeznaczyło odpowiednie środki na jej realizację;
- (b) Zwiększyło programy wsparcia dla rodziców samotnie wychowujących jedno dziecko, rodziców dzieci z niepełnosprawnościami i dzieci bez opieki rodzicielskiej;
- (c) Opracowało i stosowało mechanizm egzekwowania obowiązku alimentacyjnego względem dzieci, zgodnie z Art. 27 (4) Konwencji.

I. Edukacja, czas wolny i życie kulturalne (Art. 28–31 Konwencji)

Edukacja, w tym kształcenie zawodowe i wtyczne

39. Komitet z zadowoleniem przyjmuje działania podejmowane w ramach programu integracji społeczności romskiej w Polsce na lata 2014–2020, w szczególności wyposażenie 98 procent uczniów pochodzenia romskiego w przybory szkolne, podwojenie liczby instytucji opieki dla dzieci do lat 3 i wprowadzenie limitu opłaty za pobyt dziecka w instytucji opieki, jednakże Komitet odwołuje się do celu 4.5 Celów Zrównoważonego Rozwoju i zaleca, aby Państwo-Strona:

- (a) W swoim kolejnym sprawozdaniu okresowym przekazało informacje w jaki sposób zmiany instytucjonalne w systemie kształcenia wpłynęły na liczebność klas, odległość od szkoły i równość między uczniami;
- (b) Zapewniło dostęp do edukacji w kontekście pandemii koronawirusa (COVID-19), w szczególności poprzez wzmocnienie nowych metod uczenia się i zapewnianie lepszej infrastruktury IT w szkołach i w domach;
- (c) Podjęło działania w celu ułatwienia dostępu do edukacji dzieciom żyjącym na obszarach wiejskich, w tym dostępu takich dzieci do zajęć dodatkowych;
- (d) Rozszerzyło program integracji społeczności romskiej i wzmocniło działania w zakresie włączania dzieci romskich do edukacji i zatrzymywania ich w szkołach, w szczególności w odniesieniu do dziewcząt romskich, między innymi w drodze zwiększania świadomości na temat znaczenia edukacji oraz wymogów dotyczących obowiązku szkolnego wśród społeczności romskiej;
- (e) Zapewniło, aby wszystkie dzieci z niepełnosprawnościami, w tym dzieci w spektrum autyzmu, dzieci z zespołem Aspergera lub dzieci z zespołem nadpobudliwości psychoruchowej z deficytem uwagi, miały dostęp do edukacji włączającej, w tym poprzez: (i) szkolenia i wyznaczenie liczby nauczycieli ze specjalizacją w tym zakresie i nauczycieli wspomagających, niezbędnej, aby zapewnić indywidualne wsparcie dzieciom z niepełnosprawnościami w celu zatrzymania ich w edukacji włączającej; (ii) zapewnienie technologii i sprzętu wspomagającego; (iii) opracowanie indywidualnych planów edukacyjnych; oraz (iv) zapewnienie odpowiednich udogodnień w infrastrukturze szkolnej oraz miejscach sportu i rekreacji, transporcie szkolnym i edukacji szkolnej;
- (f) Zwiększyło jakość szkoleń dla nauczycieli;
- (g) Wyeliminowało zachowania homofobiczne ze strony uczniów i nauczycieli w stosunku do uczniów i nauczycieli o orientacji homoseksualnej i biseksualnej oraz osób transpłciowych, w szczególności w kontekście lekcji religii;
- (h) Zwiększyło dostępność edukacji przedszkolnej, w szczególności dla dzieci poniżej 3 roku życia, zwłaszcza na obszarach wiejskich, zapewniło pomoc władzom lokalnym w tworzeniu „innych form edukacji przedszkolnej”,¹¹ zwiększyło specjalistyczne szkolenia dla nauczycieli przedszkolnych i zmniejszyło liczbę dzieci w klasie;
- (i) Zwiększyło finansowanie i działania na rzecz integracji dzieci romskich z innymi dziećmi w przedszkolach w miejsce finansowania oddzielnych przedszkoli dla dzieci romskich.

¹¹ CRC/C/POL/Q/3-4/Add.1, aneks, ust. 1.

Wypoczynek, czas wolny, rekreacja oraz życie kulturalne i artystyczne

40. Zgodnie ze swoim Komentarzem Ogólnym nr 17 (2013) dotyczącym prawa dziecka do wypoczynku, czasu wolnego, zabawy, zajęć rekreacyjnych, życia kulturalnego i sztuki, Komitet zaleca, aby Państwo-Strona zwiększyło swoje wysiłki w zakresie zagwarantowania dzieciom, w szczególności dzieciom z niepełnosprawnościami, prawa do wypoczynku, czasu wolnego i wystarczającej ilości czasu na uczestniczenie w zabawach i zajęciach rekreacyjnych, które są bezpieczne, dostępne, włączające, zapewniające możliwość dojazdu środkami komunikacji publicznej i stosowne do wieku dzieci. Komitet zaleca również, aby Państwo-Strona wyeliminowało nadmierną ilość zadań domowych, która ogranicza możliwości dzieci w zakresie wypoczynku, czasu wolnego, rekreacji oraz życia kulturalnego i artystycznego.

J. Środki ochrony specjalnej (Art. 22, 30, 32–33, 35–36, 37 (b)–(d) i 38–40 Konwencji)

Dzieci ubiegające się o status uchodźcy i dzieci uchodźców oraz dzieci w sytuacji migracji

41. Zgodnie ze wspólnymi Komentarzami Ogólnymi nr 3 i nr 4 Komitetu Ochrony Praw Wszystkich Pracowników-Migrantów i Członków ich Rodzin/nr 22 i nr 23 (2017) Komitetu Praw Dziecka w sprawie praw człowieka w odniesieniu do dzieci w kontekście migracji międzynarodowej, Komitet wraca do swych poprzednich zaleceń¹² i wzywa Państwo-Stronę do:

(a) Zapewnienia, aby sądy w każdym przypadku traktowały najlepszy interes dziecka jako sprawę nadrzędną we wszystkich sytuacjach dotyczących dzieci w kontekście migracji międzynarodowej, w tym dzieci bez opieki i oddzielonych od rodziny oraz, że będzie to odzwierciedlane w wydawanych przez nich orzeczeniach;

(b) Zapewnienia, aby dzieci ubiegające się o status uchodźcy, dzieci uchodźców, dzieci w sytuacji migracji i rodziny z dziećmi nie były umieszczane w strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców;

(c) Zapewnienia, aby poglądy dzieci były należycie uwzględniane przy podejmowaniu wszystkich dotyczących ich decyzji, w tym w postępowaniach administracyjnych, oraz zapewnienia wsparcia rodzinom o pochodzeniu migracyjnym, aby zapobiegać rozdzielaniu rodzin;

(d) Zwiększenia możliwości władz w zakresie określania i kierowania się najlepszym interesem dziecka w procedurach udzielania ochrony międzynarodowej i procedurach migracyjnych;

(e) Zapewnienia, aby organy ds. ochrony dzieci były odpowiednio informowane i powoływane do uczestnictwa w procedurach dotyczących ustalenia najlepszego interesu dziecka po przekroczeniu granicy międzynarodowej przez dziecko bez opieki lub dziecko oddzielone od rodziny, zgodnie z prawem międzynarodowym, w tym w drodze przeprowadzania szkoleń wśród funkcjonariuszy Straży Granicznej dotyczących praw dziecka i procedur uwzględniających potrzeby dzieci, w tym tych zapobiegających rozdzielaniu rodzin;

(f) Ponownego łączenia rodzin w przypadku ich rozdzielania;

(g) Zapewnienia, aby wszystkie dzieci w sytuacji migracji, w tym dzieci bez dokumentów i oddzielone od rodziny, otrzymały odpowiednią ochronę, zostały poinformowane o przysługujących im prawach w języku, który rozumieją, otrzymały dostęp do edukacji i opieki zdrowotnej, w tym wsparcie psychologiczno-społeczne, a także pomoc tłumacza i darmową pomoc prawną;

(h) Opracowania kompleksowych ram przekazywania spraw, prowadzenia spraw i ustanawiania opieki dla dzieci bez opieki i oddzielonych od rodziny;

(i) Rozważenia przystąpienia do Konwencji o statusie bezpaństwowców i Konwencji o ograniczeniu bezpaństwowości.

Dzieci należące do grup mniejszościowych

42. Komitet wraca do swoich poprzednich zaleceń¹³ i zaleca, aby Państwo-Strona:

¹² CRC/C/POL/CO/3-4, ust. 45.

¹³ Ibid., ust. 47.

- (a) Kontynuowało wysiłki podejmowane w celu usuwania barier, które utrudniają dzieciom romskim uzyskanie dostępu do usług socjalnych, programów reintegracji społecznej i edukacji;
- (b) Zwiększało rolę i kompetencje romskich asystentów w szkołach;
- (c) Zapewniało wydawanie i rozprowadzanie podręczników i materiałów edukacyjnych dla dzieci należących do ukraińskiej mniejszości narodowej w Państwie-Stronie;
- (d) Zapewniło możliwość uzyskania świadectw szkolnych w języku mniejszości narodowej.

Dzieci żyjące na ulicach

43. W świetle swojego Komentarza Ogólnego nr 21 (2017) w sprawie dzieci żyjących na ulicach, Komitet zaleca, aby Państwo-Strona zapewniło, że wszystkie dzieci żyjące na ulicach otrzymają odpowiednią opiekę i wsparcie socjalne.

Sprzedaż, handel i porwania

44. Komitet przyjmuje z zadowoleniem przyjęcie Krajowego Planu Działań przeciwko Handlowi Ludźmi na lata 2019-2021, przewidującego środki takie jak wdrażanie Kodeksu Postępowania (*Code of Conduct*) w celu ochrony dzieci przed komercyjnym wykorzystaniem seksualnym w turystyce oraz opracowanie programów wsparcia i ochrony dla dzieci będących ofiarami handlu ludźmi. Zgodnie z celem 8.7 Celów Zrównoważonego Rozwoju, Komitet zaleca, aby Państwo-Strona:

- (a) Zwiększyło identyfikację dzieci będących ofiarami wykorzystywania seksualnego i handlu ludźmi, w szczególności dzieci znajdujących się w trudnej sytuacji, takich jak pozostające bez opieki dzieci ubiegające się o status uchodźcy, dzieci uchodźców lub dzieci w sytuacji migracji;
- (b) Rozszerzyło szkolenia dla specjalistów zajmujących się identyfikacją dzieci, które są ofiarami handlu ludźmi i kierowaniem ich do odpowiednich służb;
- (c) Zapewniło dzieciom będącym ofiarami handlu ludźmi usługi właściwe dla ich potrzeb i zapewniło, aby wszystkie dzieci-ofiary handlu ludźmi były kierowane do odpowiednich służb;
- (d) Przeznaczyło odpowiednie zasoby na realizację powyższych zaleceń i zapewniło wsparcie finansowe organizacjom obywatelskim pracującym z dziećmi będącymi ofiarami handlu ludźmi.

Wymiar sprawiedliwości wobec nieletnich

45. Komitet jest zaniepokojony następującymi kwestiami:

- (a) Określenie w przepisach prawa różnych granic wiekowych, od 13 do 15 roku życia, po przekroczeniu których dzieci mogą ponosić odpowiedzialność karną, co stanowi naruszenie Art. 40 (3) (a) Konwencji;
- (b) Możliwość pociągnięcia do odpowiedzialności karnej dziecka w wieku od 17 do 18 lat w taki sam sposób jak osoby dorosłej;
- (c) Fakt, iż dziecko może znaleźć się w systemie wymiaru sprawiedliwości za popełnienie czynów związanych ze statusem dziecka, za popełnienie których nie mogą zostać pociągnięte do odpowiedzialności osoby dorosłe, lub za „demoralizację”;
- (d) Fakt, iż dzieci poniżej minimalnego wieku odpowiedzialności karnej mogą podlegać pozbawieniu wolności oraz brak wyraźnego rozróżnienia pomiędzy pojęciem pozbawienie wolności a ograniczenie wolności;
- (e) Duża liczba dzieci wciąż jest przetrzymywana przez zbyt długi czas w schroniskach dla nieletnich w okresie poprzedzającym postępowanie sądowe przed sądem rodzinnym oraz w jego trakcie;
- (f) Różne specjalne warunki ochronne w przypadku przesłuchań dzieci, które są świadkami lub ofiarami i mają mniej niż 15 lat oraz dzieci, które są świadkami lub ofiarami i mają więcej niż 15 lat.

46. W świetle swojego Komentarza Ogólnego nr 24 (2019) o prawach dzieci w systemie wymiaru sprawiedliwości dla nieletnich,¹⁴ Komitet wzywa Państwo-Stronę do dostosowania systemu wymiaru sprawiedliwości dla nieletnich w całości do postanowień Konwencji oraz do:

(a) Stosowania minimalnego wieku odpowiedzialności karnej wynoszącego 15 lat, poniżej którego dziecko nie może zostać pociągnięte do odpowiedzialności karnej i zatrzymane w pogotowiu opiekuńczym lub schronisku dla nieletnich;

(b) Podwyższenia górnej granicy wieku dla odpowiedzialności karnej dzieci do 18 roku życia;

(c) Usunięcie możliwości pociągnięcia dziecka do odpowiedzialności za popełnienie czynów związanych z jego statusem i wzmacniania przyjaznych dla dziecka i interdyscyplinarnych sposobów reagowania na pierwsze oznaki zachowania, które, gdyby dziecko przekroczyło minimalny wiek odpowiedzialności karnej, zostałyby uznane za czyn karalny;

(d) Rygorystycznego egzekwowania regulacji przewidujących maksymalny okres 3 miesięcy pobytu w schroniskach dla nieletnich oraz zapewnienia prawnych zabezpieczeń w wyjątkowych przypadkach przedłużenia tego czasu, z wyraźnym ograniczeniem czasowym takiego przedłużenia;

(e) Promowania środków pozasądowych takich jak programy naprawcze, mediacja i doradztwo dla dzieci oskarżonych o popełnienie przestępstwa oraz, jako kwestii priorytetowej, stosowania środków innych niż kara pozbawienia wolności, w tym probacji lub prac społecznych;

(f) Zagwarantowania, że pozbawienie wolności będzie stosowane tylko w ostateczności i na jak najkrótszy okres czasu oraz, że sytuacja nieletniego pozbawionego wolności będzie regularnie monitorowana w celu ewentualnego odwołania tego środka;

(g) Zapewnienie zagwarantowania specjalnych warunków ochronnych w przypadku przesłuchania dziecka będącego świadkiem lub ofiarą przestępstwa, w tym obecności psychologa, przeprowadzenia jednego przesłuchania oraz przesłuchania w specjalnie przygotowanym pomieszczeniu wszystkim takim dzieciom, niezależnie od wieku.

K. Należy zastosować się do poprzednich uwag końcowych Komitetu i jego zaleceń dotyczących wdrażania Protokołów Fakultatywnych do Konwencji

Protokół Fakultatywny w sprawie handlu dziećmi, dziecięcej prostytucji i dziecięcej pornografii

47. W świetle swoich wytycznych dotyczących wdrażania Protokołu Fakultatywnego oraz zgodnie ze swoimi wcześniejszymi zaleceniami,¹⁵ Komitet zaleca, aby Państwo-Strona:

(a) Zawarło w Kodeksie karnym definicję „dziecięcej prostytucji” i „handlu dziećmi” oraz zapewniło, że dzieci w wieku od 15 do 18 lat będą wyraźnie chronione przed wykorzystywaniem seksualnym w pornografii i prostytucją;

(b) Zwiększyło dostępność nieodpłatnej pomocy prawnej oraz psychologicznego, medycznego i socjalnego wsparcia dla dzieci będących ofiarami przestępstw zakazanych na mocy Protokołu Fakultatywnego;

(c) Zintensyfikowało systematyczne szkolenia na temat postanowień Protokołu Fakultatywnego wśród wszystkich grup specjalistów pracujących z dziećmi, aby udoskonalić system identyfikowania ofiar i kierowania ich do odpowiednich służb;

(d) Zapewniło odpowiednie wsparcie i dostęp do pomocy w zakresie odzyskiwania zdrowia fizycznego i psychicznego przez dzieci będące ofiarami takiego wykorzystywania oraz zapewniło im otrzymanie zadośćuczynienia i rekompensaty;

(e) Zawarło w Kodeksie karnym przepisy dotyczące odpowiedzialności osób prawnych i zagwarantowało ponoszenie odpowiedzialności prawnej przez przedsiębiorstwa prowadzące działalność lub posiadające miejsce zarządu w Państwie-Stronie, zwłaszcza w przypadku branży turystycznej.

¹⁴ Ibid., ust. 53 i 55.

¹⁵ CRC/C/OPSC/POL/CO/1.

Protokół Fakultatywny w sprawie angażowania dzieci w konflikty zbrojne

48. Odnotowując informacje przekazane przez Państwo-Stronę w sprawie systemu identyfikowania członków szczególnie narażonych grup wśród osób ubiegających się o ochronę międzynarodową, Komitet wraca do swych poprzednich zaleceń¹⁶ i zaleca, aby Państwo-Strona:

(a) Podjęło działania w celu zapewnienia dzieciom zidentyfikowanym poprzez takie procedury odpowiedniej pomocy w celu odzyskania zdrowia fizycznego i psychicznego oraz umożliwienia ich reintegracji społecznej;

(b) Zapewniło, że wszyscy członkowie krajowego personelu wojskowego zaangażowanego w operacje pokojowe ONZ przejdą szkolenie dotyczące praw dzieci, w szczególności w kontekście konfliktu zbrojnego.

L. Ratyfikacja Protokołu Fakultatywnego w sprawie procedury składania zawiadomień

49. Komitet zaleca, by Państwo-Strona, aby lepiej realizować prawa dzieci i dostęp do sprawiedliwości, ratyfikowało Protokół Fakultatywny dotyczący procedury składania zawiadomień.

M. Ratyfikacja międzynarodowych aktów prawnych dotyczących praw człowieka

50. Komitet zaleca, by Państwo-Strona, aby lepiej realizować prawa dzieci, ratyfikowało następujące najważniejsze akty prawne dotyczące praw człowieka:

(a) Międzynarodową Konwencję o Ochronie Praw Wszystkich Pracowników-Migrantów i Członków ich Rodzin;

(b) Międzynarodową Konwencję o Ochronie Wszystkich Osób przed Przymusowym Zaginięciem;

(c) Protokół Fakultatywny do Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych;

(d) Protokół Fakultatywny do Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych.

N. Współpraca z regionalnymi organami władzy

51. Komitet zaleca, aby Państwo-Strona współpracowało z Radą Europy i Unią Europejską w zakresie wdrażania Konwencji i innych aktów prawnych dotyczących praw człowieka oraz realizowało strategię tych organów władzy dotyczące praw dzieci, zarówno w Państwie-Stronie jak i innych państwach członkowskich Rady Europy.

IV. Wdrażanie i sprawozdawczość

A. Działania pokontrolne i dystrybucja sprawozdań

52. Komitet zaleca, aby Państwo-Strona podjęło wszelkie odpowiednie kroki, by zapewnić pełne wdrożenie zaleceń zawartych w niniejszych uwagach końcowych. Komitet zaleca także, by połączone piąte i szóste sprawozdanie okresowe oraz niniejsze uwagi końcowe zostały powszechnie udostępnione w języku urzędowym Państwa.

B. Następne sprawozdanie

53. Komitet zachęca Państwo-Stronę do przedłożenia siódmego sprawozdania do 6 lipca 2026 roku i uwzględnienia w nim informacji o prowadzonych działaniach pokontrolnych dla niniejszych uwag. Sprawozdanie powinno być zgodne z ujednoliconymi wytycznymi Komitetu dotyczącymi sprawozdawczości w ramach międzynarodowych traktatów¹⁷ i nie powinno przekraczać 21 200

¹⁶ CRC/C/OPAC/POL/CO/1.

¹⁷ CRC/C/58/Rev.3.

słów.¹⁸ W przypadku złożenia sprawozdania przekraczającego określony limit słów, Państwo-Strona zostanie poproszone o skrócenie sprawozdania. Jeśli Państwo-Strona nie będzie mogło poprawić i ponownie przedłożyć sprawozdania, nie możemy dać gwarancji, że zostanie ono przetłumaczone na potrzeby rozpatrującego go Komitetu.

54. Komitet zachęca także Państwo-Stronę do przedłożenia uaktualnionego dokumentu podstawowego nieprzekraczającego 42 400 słów, zgodnie z wymogami dla dokumentów podstawowych w ujednoliconych wytycznych dla sprawozdawczości w ramach międzynarodowych traktatów dotyczących praw człowieka, w tym wytycznych dla dokumentów podstawowych i traktatowych¹⁹ oraz ust. 16 Rezolucji Zgromadzenia Ogólnego 68/268

¹⁸ Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 68/268, ust. 16.

¹⁹ [HRI/GEN/2/Rev.6](#), roz. I.